

گفتمان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در قبال برنامه هسته‌ای ایران

(بررسی مقایسه‌ای گفتمان آمریکا و کشورهای غیرمتعهد)

حیدرعلی مسعودی^۱
سمانه احمدخان بیگی^۲

چکیده: رفتار آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در قبال پرونده هسته‌ای ایران در چه بستر گفتمانی و معنایی شکل گرفته است؟ بررسی اولیه نشان می‌دهد که دو گفتمان اصلی در مجمع عمومی آژانس وجود دارد؛ گفتمانی که بیشتر بر امنیت هسته‌ای، خطر تروریسم هسته‌ای و عدم اشاعه تأکید دارد که توسط آمریکا و بیشتر کشورهای غربی دنبال می‌شود و دیگری گفتمانی که بر توسعه صلح‌آمیز هسته‌ای و خلع سلاح تأکید دارد و بیشتر توسط کشورهای جهان سوم و غیرمتعهد پیگیری می‌شود. در این نوشتار پس از تعریف گفتمان و روش تحلیل آن، به بررسی متون گفتمان‌های موجود در مجمع عمومی آژانس اتمی پرداخته و چگونگی تسلط گفتمان هژمونیک (گفتمان آمریکا و کشورهای غربی) را بر گفتمان غیرهژمونیک مورد تحلیل قرار می‌دهیم. پیوند گفتمان امنیتی آمریکا با گفتمان حقوقی آژانس، مولد گفتمان هژمونیک بوده که رفتار تبعیض‌آمیز آژانس را در قبال ایران امکان‌پذیر کرده است. در روش تحلیل گفتمان از تکنیک‌هایی مانند تحلیل خصوصیات اسنادی، تحلیل استعاره‌ای، شیوه نام‌گذاری، شیوه انتخاب واژگانی، تحلیل بینامتنی و تحلیل مضامین، روابط و فاعلان اجتماعی در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین استفاده می‌شود.

واژگان کلیدی: تحلیل گفتمان، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، رژیم منع اشاعه، برنامه هسته‌ای ایران.

۱. آقای حیدرعلی مسعودی، دکترای روابط بین‌الملل و عضو هیأت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
alimasoodi2002@gmail.com

۲. خانم سمانه احمدخان بیگی، پژوهشگر دفتر مطالعات سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مقدمه

در سپتامبر ۲۰۰۳ (شهریور ۱۳۸۲) با تصویب اولین قطعنامه کشورهای اروپایی در شورای حکام آژانس اتمی علیه فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، پرونده ایران وارد مرحله تازه‌ای شد که به‌رغم همکاری کامل ایران با آژانس، قطعنامه‌های پی در پی و زنجیره‌ای علیه ایران در آژانس اتمی صادر و پس از آن نیز با گزارش مدیرکل آژانس، پرونده به شورای امنیت فرستاده شد. در آنجا نیز قطعنامه‌های متعددی علیه فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران صادر شد و با تنگ‌تر کردن دایره تحریم‌ها، از همه کشورها خواسته شده است که از عرضه، فروش و انتقال هرگونه وسایل نظامی یا صنعتی که می‌توانند در برنامه اتمی ایران به‌کار روند جلوگیری کرده و تمام تبادلات اقتصادی، مالی، صنعتی و تجاری با ایران را محدود کرده و زیرنظر داشته باشند. در مجموع، از موضع‌گیری‌های آژانس این نکته برمی‌آید که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ با تصویب ۱۱ قطعنامه و ۳۸ گزارش درباره برنامه هسته‌ای ایران آن را به یکی از مهم‌ترین پرونده‌های تاریخ فعالیت خود تبدیل کرده است. همچنین، مدیرکل آژانس در همین دوره زمانی با ارائه گزارش‌های متعدد به شورای امنیت سازمان ملل، منجر به صدور یک بیانیه و شش قطعنامه ذیل فصل هفتم منشور ملل بر ضد برنامه هسته‌ای ایران شده است.

سؤال مقاله این است که گفتمان‌های موجود در آژانس اتمی در قبال موضوع هسته‌ای ایران در حوزه عدم اشاعه در چه بستری شکل گرفته است. آیا اسناد آژانس صرفاً رویکردهای حقوقی و فنی را دنبال می‌کنند؟ یا این که عوامل دیگری نیز در تکوین آن‌ها نقش دارند؟ رفتار دوگانه آژانس از منظر نظریات واقع‌گرایی، لیبرالیسم و یا سازه‌نگاری، ناشی از منافع مطلق یا نسبی دولت‌ها و یا قواعد اجتماعی نظام بین‌الملل است. این نظریات با این که تبیین مناسب و قابل‌فهمی از علل رفتار دوگانه آژانس ارائه می‌کنند اما معلوم نمی‌کنند این منافع و قواعد، چگونه زمینه تکوین رفتار دوگانه آژانس را فراهم می‌کنند. این نظریات نشان نمی‌دهند که چگونه رفتار دوگانه آژانس در قالب دانش فنی آژانس تحقق می‌یابد و روابط قدرت حاکم بر مناسبات سیاسی و امنیتی بین‌المللی را بازتولید می‌کند. کانون اصلی این تحقیقات بررسی روابط سلطه و تقابل شمال-جنوب و آشکار کردن روابط پیچیده قدرت / آگاهی در نظم جهانی معاصر است (گریفیتس، ۱۳۸۸: ۲۳۹ - ۲۳۸).

این مقاله برای رسیدن به هدف اصلی خود که همانا بررسی تکوینی رفتار دوگانه آژانس است، رویکرد پسااستعماری را به عنوان چارچوب نظری خود برگزیده است. چرا

که پس‌استعمارگرایی به‌خوبی می‌تواند رابطه قدرت / دانش موجود در آژانس را به عنوان زمینه امکان‌پذیری رفتار دوگانه آژانس نشان دهد.

براساس رویکرد پسا استعمارگرایی، آژانس یکی از نمودهای روابط پسا استعماری شمال-جنوب است. روابط پسا استعماری در این نهاد مهم بین‌المللی بر اساس کشورهای "دارا" و "فاقد" سلاح هسته‌ای شکل گرفته است. اصول و قواعد حاکم بر این نهاد بین‌المللی به مثابه دانش دلخواه کشورهای فرادست یعنی کشورهای دارای سلاح هسته‌ای و البته به ظاهر مورد توافق همه کشورها عمل می‌کند. این دانش از یک‌طرف ساخته روابط قدرت حاکم بر سیاست بین‌الملل است و از طرف دیگر، روابط قدرت متناسب با آن را بازتولید می‌کند. بازتولیدکنندگی این دانش ایجاب می‌کند روابط قدرت حاکم بر کشورهای فرادست - فرودست را در قالب آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تحکیم بخشد و همین مسئله منجر به ظهور رفتار دوگانه در قبال قوانین منع اشاعه هسته‌ای می‌شود.

براساس این رویکرد، آمریکا با تحمیل و ترکیب گفتمان امنیتی خود با گفتمان فنی آژانس، خالق گفتمان هژمونیک است که از یک‌طرف ساخته روابط قدرت حاکم بر سیاست بین‌الملل است و از طرف دیگر، روابط قدرت متناسب با آن را بازتولید می‌کند. بازتولید این گفتمان ایجاب می‌کند روابط قدرت حاکم بر کشورهای فرادست - فرودست را در قالب آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تحکیم بخشد و همین مسئله منجر به تکوین رفتار دوگانه در قبال قوانین منع اشاعه هسته‌ای می‌شود. در مدل نظری این مقاله، آژانس به عنوان یک سازمان بین‌المللی، در چارچوب گفتمان هژمونیک رفتار می‌کند که آمریکا آن را تولید کرده است.

هدف این پژوهش پر کردن خلاء بررسی‌های گفتمانی درباره رفتار متناقض آژانس در قبال موضوع هسته‌ای ایران است. به‌طور خاص، به دنبال بررسی سیر تکوین رفتار آژانس با ایران، بر اساس گفتمان‌های اعضای آژانس اعم از گفتمان‌های هژمونیک و غیرهژمونیک آن و نشان‌دادن پس‌زمینه این گفتمان‌هاست. این مقاله به دنبال اثبات صدق و کذب گزاره‌ای به عنوان فرضیه مبنایی خود نیست، بلکه هدفش بررسی رفتار آژانس اتمی در قبال موضوع هسته‌ای ایران با مقایسه گفتمان‌های هژمونیک و غیرهژمونیک موجود در آژانس بر اساس بسترهای گفتمانی درون آژانس است. تفاوت جدی میان الگوی تحلیل گفتمان و تحلیل محتوا، در عدم التزام به یک کلیشه پیشاپیش تعیین شده تحلیلی است. در تحلیل گفتمان، پژوهشگر با استفاده از تکنیک‌های گوناگون متن را مورد ملاحظه قرار می‌دهد و مختصات هر متن، وی را به ضرورت بهره‌گیری از یک تکنیک به جای تکنیک دیگر متوجه می‌سازد. گفتمان

واحد‌های معنایی بزرگ‌تر از جمله هستند که در نسبت با زمینه‌های سیاسی و اجتماعی بیرونی تولید و بازتولید می‌شوند. گفتمان، نظامی از گزاره‌های مرتبط شامل مفاهیم، طبقه‌بندی‌ها و قیاس‌ها است که جهان را معنادار کرده و قوام می‌بخشد (Moshirzadeh, 2007: 522).

در این مقاله، تکنیک نظم واژگانی برای مرحله توصیف انتخاب شد تا مختصات ظاهری و تکرار واژگان ارزشی متون با این تکنیک بررسی شود. روش مضمون‌یابی برای مرحله دوم یعنی مرحله تفسیر انتخاب شد تا با استفاده از آن، ساختارها، اپیزودهای معنایی و گزاره محوری متون مشخص شود و در نهایت در مرحله سوم با استفاده از گفتمان‌های زمینه، به تبیین متون و سپس با این رویکرد روش‌شناختی و با بهره‌گیری از تکنیک‌های مورد اشاره در بالا، به تحلیل متون پرداخته می‌شود.^۱

پس از بررسی یافته‌های تحقیق، دو گفتمان اصلی در مجمع عمومی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شناسایی شد، یکی گفتمان هژمونیک آمریکا با تأکید بر مقولاتی چون امنیت هسته‌ای، خطر تروریسم هسته‌ای و عدم اشاعه و دیگری گفتمان غیرهژمونیک با تأکید بر توسعه صلح‌آمیز هسته‌ای و خلع سلاح بر اساس ده متن رسمی آژانس مورد بررسی قرار گرفت. در دوره زمانی تحقیق یعنی ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۰ پنج سخنرانی نماینده آمریکا در سال‌های ۲۰۰۲، ۲۰۰۴، ۲۰۰۸، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ در سایت آژانس در دسترس بود. بنابراین، ملاک انتخاب متون دیگر نیز همین سال‌ها قرار گرفت تا امکان مقایسه گفتارهای نمایندگان کشورها فراهم آید. به این ترتیب، ابتدا سخنرانی نمایندگان آمریکا در قالب متون هژمونیک و سپس سخنرانی نمایندگان پنج کشور زیمبابوه، افغانستان، مالزی، کوبا و ارمنستان از پنج منطقه جغرافیایی مختلف جهان در قالب متون غیرهژمونیک مورد تحلیل گفتمان قرار گرفت. از آنجا که متون می‌بایست

۱. فرکلاف مراحل گوناگون تحلیل گفتمان را شامل سه مرحله توصیف، تفسیر و تبیین متن می‌داند. (ابادری و میلانی، ۱۳۸۴) در مرحله توصیف، ویژگی‌های صوری متن منتزع از زمینه و شرایط زمینه‌ای تحلیل می‌شوند. (فرکلاف، ۱۳۸۷: ۱۷۱ - ۱۷۰ و خانیکی، ۱۳۸۷: ۲۶۹). در مرحله تفسیر، متون براساس پیش‌فرض‌ها و دانش زمینه‌ای جامعه تفسیر می‌شوند. تفسیر متن نتیجه تعامل ویژگی‌های شکلی متن به عنوان سرنخ و دانش زمینه‌ای به عنوان پیش‌فرض‌های ایدئولوژیک است. (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۲۱۵ - ۲۱۳). در مرحله تبیین خلاقیت تولیدکنندگان گفتمان در بکارگیری راهبردهای زبانی و مفصل‌بندی میان گفتمان‌های متعارض، متناسب با اهداف عملی آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. هدف از تبیین متن به تعبیر فرکلاف، تصویر کردن متن به عنوان بخشی از فرآیند کنش اجتماعی است. تبیین نشان‌دهنده تکوین متقابل ساختارهای اجتماعی و ساختارهای گفتمانی است. (خانیکی، ۱۳۸۷: ۲۶۶ - ۲۶۴).

به‌طور دقیق مورد بررسی قرار می‌گرفتند، برگردان فارسی هر یک از سخنرانی‌ها به‌طور کامل مورد تحلیل گفتمان قرار گرفت، اما به دلیل محدودیت در حجم مقاله از میان پنج متن گفتمان‌های هژمونیک و غیرهژمونیک، سه متن از هر کدام از آن‌ها در اینجا آورده شده است. سپس نظم واژگانی، مضامین و پیوند هر یک از این گفتمان‌ها با گفتمان‌های زمینه به‌طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفت. در پایان بررسی هر یک از این گفتمان‌ها، مؤلفه‌های محوری آن‌ها احصاء شد تا زمینه مقایسه آن‌ها در پایان فراهم آید.

فصل اول: تحلیل متون گفتمان هژمونیک

در این بخش سخنرانی‌های نماینده آمریکا در سال‌های ۲۰۰۲، ۲۰۰۸ و ۲۰۱۰ مورد بررسی و تحلیل گفتمان قرار گرفته است. به‌طور خلاصه تفسیر مؤلفه‌های محوری متون هژمونیک، به‌رغم نوساناتی که این گفتمان‌ها داشته است، اما می‌توان استنباط کرد این متون در سیطره پارادایم تروریسم هسته‌ای آمریکاست. ویژگی‌های این نظم گفتاری را می‌توان این‌گونه بیان کرد:

۱. پررنگ کردن خطر ناشی از تکثیر هسته‌ای
 ۲. تأکید بر وظایف منع تکثیر و امنیت هسته‌ای آژانس
 ۳. کنار هم قرار دادن تکثیر هسته‌ای و تروریسم بین‌المللی
 ۴. القای بی‌اعتمادی به ایران
 ۵. چشم‌پوشی از تهدید هسته‌ای رژیم صهیونیستی
- در زیر به تفصیل نظم واژگانی این متون، تفسیر و تبیین آن‌ها آورده شده است:

۱. سخنرانی نماینده آمریکا در سال ۲۰۰۲ در جلسه شماره ۴۶ مجمع عمومی آژانس اتمی

در این سخنرانی نماینده آمریکا در آژانس اتمی ضمن قرائت پیام رئیس جمهوری آمریکا، به طرح اتم برای صلح آیزنهاور اشاره می‌کند و پس از بیان مزایای انرژی اتمی بلافاصله حوادث یازده سپتامبر را یادآور شده و به مسئله تهدید تروریستی و چالش‌های جدی رژیم منع تکثیر از سوی سازمان‌های تروریستی و دولت‌های یاغی اشاره و سپس به حوزه‌های همکاری در جهت تقویت رژیم عدم اشاعه از جمله افزایش بودجه آژانس برای انجام اقدامات راستی‌آزمایی، لزوم پروتکل الحاقی، جلوگیری از قاچاق مواد و تکنولوژی اتمی برای اهداف تسلیحاتی، ارتقای امنیت رآکتورهای تحقیقاتی و دیگر تأسیسات هسته‌ای اشاره می‌کند.

نماینده آمریکا همچنین چندین بار به کشورهای اشاره می‌کند که قصد تضعیف رژیم عدم اشاعه هسته‌ای را داشته و به دنبال بهره‌برداری سوء از پیمان ان.پی.تی هستند و در این میان از کشورهای چون کره شمالی نام می‌برد و ایران را به عدم شفافیت و همکاری با آژانس متهم می‌کند.

الف) نظم واژگانی

امن / ایمن / امنیت (۱۴)، صلح / صلح‌آمیز (۱۴)، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۱۳)، خطر / خطرناک / تهدید / نگرانی (۱۳)، عدم اشاعه (۱۱)، تسلیحات / سلاح‌های هسته‌ای (۱۰)، مواد اتمی / هسته‌ای (۹)، همکاری (۷)، جهان (۶)، تکنولوژی (۶)، تروریست‌ها / تروریسم (۴)، تعهد (۴)، تضمین (۴)، پادمان (۳)، حفاظت فیزیکی / گمرکی (۳)، اورانیوم (۲)، راستی‌آزمایی (۲)، اعتماد / اطمینان (۲)، انرژی اتمی (۲)، مشارکت (۱)، هنجار / قواعد / قوانین (۱)، ایران (۱)، مذاکره (۱)، چرخه سوخت (۰)، سازمان ملل (۰)، شرارت (۰)، نهادهای بین‌المللی (۰)، خلع سلاح (۰).

ب) تفسیر متن

اپیزودهای معنایی این متن را می‌توان به این صورت مورد اشاره قرار داد:

۱. تأسیس آژانس با پیشنهاد آمریکا: نماینده آمریکا یادآوری می‌کند که آژانس با پیشنهاد "اتم برای صلح" آیزنهاور تأسیس شده و به‌رغم ثابت ماندن اصول آن، محیط بین‌المللی و نقش دولت‌های عضو تغییر کرده است.
۲. تغییر محیط امنیتی ناشی از تهدیدات تروریستی: ناطق به سخنان خود بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر ارجاع می‌دهد که از کشورهای عضو خواسته است برای برخورد با تهدیدات تروریستی ناشی از کاربرد مواد رادیواکتیو در "بمب‌های کثیف" آماده شوند.
۳. پیوند "دولت‌های یاغی" و "تروریسم هسته‌ای": نماینده آمریکا مهم‌ترین چالش رژیم عدم اشاعه را "دولت‌های یاغی" که به دنبال سلاح‌های کشتار جمعی هستند می‌داند و بلافاصله از خطر سازمان‌های پیچیده تروریستی سخن می‌گوید و این دو را در پیوند با یکدیگر قرار می‌دهد.
۴. ضرورت حفاظت و ایمن‌سازی تکنولوژی و مواد هسته‌ای در برابر تروریست‌ها: در این اپیزود معنایی به اقدامات عملی آمریکا در جهت تقویت حفاظت فیزیکی از مواد اتمی، جلوگیری از قاچاق مواد و تکنولوژی‌های اتمی و ارتقای امنیت رآکتورهای هسته‌ای اشاره می‌کند.

۵. **مصادق کشورهای ناقض ان.پی.تی:** از نظر نماینده آمریکا "معدود دولتهایی هستند که اقداماتشان می‌تواند به تضعیف رژیم عدم اشاعه منجر شود". کره شمالی و ایران مصادق بارز این دولتها هستند که سعی دارند ان.پی.تی را به سخره بگیرند.

۶. **ضرورت حرکت در مسیر توصیه‌های آمریکا:** نماینده آمریکا مجدداً به میراث آیزنهاور در آژانس می‌پردازد و توصیه‌های او را چراغ راهنمای آژانس در آینده نیز می‌داند.

اپیزود معنایی که محوریت مواضع نماینده آمریکا را نشان می‌دهد اپیزود معنایی چهارم یعنی ضرورت حفاظت و ایمن‌سازی تکنولوژی و مواد هسته‌ای در برابر تروریست‌هاست. آمریکا معتقد است آژانس با پیشنهاد این کشور تأسیس شده است و امروزه نیز باید پیشنهادات آمریکا برای مقابله با تهدیدات تروریستی جدید در محیط بین‌المللی جدید را بپذیرد. این تهدیدات جدید ناشی از پیوند دولتهای یاغی ناقض ان.پی.تی و شبکه تروریستی قاچاق مواد و تکنولوژی هسته‌ای است و بنابراین همه کشورها باید اقدامات خود را در جهت تقویت پادمان‌ها و حفاظت فیزیکی از مواد و تکنولوژی هسته‌ای تشدید کنند و آمریکا در این زمینه پیشرو بوده است. می‌توان گزاره زیر را گزاره محوری متن بالا دانست: **ارتقای ایمنی مواد و تکنولوژی هسته‌ای در برابر تهدیدات تروریستی جدید.**

ج) تبیین متن

این سخنرانی اولین موضع‌گیری نماینده آمریکا در آژانس پس از حوادث ۱۱ سپتامبر است. جهان همچنان در شوک این حوادث تروریستی و پیامدهای آن در مناسبات جهانی است. تیم نومحافظه‌کار جورج بوش در دومین سال تسلط خود بر کاخ سفید به دنبال تحقق برنامه‌های تهاجمی خود در جهان بود. افغانستان به اشغال نیروهای آمریکایی درآمد بود و این کشور خود را برای عملیات آزادسازی عراق مهیا می‌کرد. پرونده هسته‌ای ایران هنوز به‌طور جدی در آژانس مطرح نشده است. با این وجود، نماینده آمریکا ادعا می‌کند که "ایران به درخواست‌های مکرر برای همکاری و شفافیت پاسخ نداده است". استفاده مکرر از واژه‌هایی مانند *خطر*، *امنیت* و واژه‌های نزدیک آن‌ها نشان می‌دهد رابطه تنگاتنگی بین سیاست‌های امنیتی و تهاجمی دولت بوش و گفتار نماینده این کشور در آژانس وجود دارد. آمریکا خود را مؤسس آژانس می‌داند و از این سازمان بین‌المللی می‌خواهد نسبت به تغییر محیط امنیتی ناشی از تهدیدات تروریستی واکنش نشان دهد. آمریکا با ایجاد پیوند بین دولتهای یاغی و تروریسم هسته‌ای،

خواستار ایمن‌سازی تکنولوژی و مواد هسته‌ای در برابر تهدید تروریست‌ها و حرکت آژانس در مسیر توصیه‌های آمریکاست.

۲. سخنرانی نماینده آمریکا در سال ۲۰۰۸ در جلسه شماره ۵۲ مجمع عمومی آژانس اتمی

نماینده آمریکا در پنجاه و دومین مجمع عمومی آژانس بر ارتقای امنیت انرژی و نگرانی‌های زیست محیطی، ضرورت همکاری جامعه بین‌المللی برای تقویت پادمان‌ها در مقابل اشاعه هسته‌ای، ارتقای ایمنی و امنیت اتمی و ترویج کاربست انرژی در صلح، سلامت و سعادت در سراسر جهان تأکید کرد و در پیام رئیس جمهوری این کشور نکاتی پیرامون ادعای کمک به توسعه صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای، ایمن‌سازی هسته‌ای، خلع سلاح و توافق آمریکا و روسیه برای کاهش زرادخانه‌های اتمی تأکید کرد و با تکرار مواضع گذشته این کشور در آژانس بین تکثیر سلاح‌های هسته‌ای و تروریسم پیوند برقرار می‌کند.

الف) نظم واژگانی

انرژی اتمی (۲۰)، جهان (۱۹)، امن / ایمن / امنیت (۱۸)، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۱۴)، صلح / صلح‌آمیز (۹)، همکاری (۷)، پادمان (۷)، تسلیحات / سلاح‌های هسته‌ای (۶)، مواد اتمی / هسته‌ای (۶)، تکنولوژی (۶)، آینده (۶)، خطر / خطرناک / تهدید / نگرانی (۵)، عدم اشاعه (۵)، تضمین (۵)، هنجار / قواعد / قوانین (۴)، تروریست‌ها / تروریسم (۳)، تعهد (۳)، اورانیوم (۳)، اعتماد / اطمینان (۳)، مشارکت (۳)، چرخه سوخت (۲)، حفاظت فیزیکی / گمرکی (۰)، راستی‌آزمایی (۰)، ایران (۰)، مذاکره (۰)، وحشتناک (۰)، سازمان ملل (۰)، شرارت (۰)، نهادهای بین‌المللی (۰)، خلع سلاح (۰).

ب) تفسیر متن

این متن شامل اپیزودهای معنایی زیر است:

۱. پیام بوش رئیس‌جمهور آمریکا: بوش در پیام خود بر بهره‌مندی از انرژی هسته‌ای بدون خطرات ناشی از اشاعه هسته‌ای تأکید کرده است.
۲. توسعه انرژی اتمی: نماینده آمریکا پس از پیام رئیس‌جمهور این کشور، به اقدامات آمریکا برای توسعه انرژی هسته‌ای در داخل و خارج آمریکا اشاره می‌کند

از جمله پرداخت وام و تضمین‌های بیمه‌ای لازم، ابتکار مشارکت جهانی در زمینه انرژی اتمی، دفع زباله‌های اتمی و مهم‌تر از همه تأسیس بانک بین‌المللی سوخت هسته‌ای.

۳. ایمن‌سازی هسته‌ای: نماینده آمریکا معتقد است کشورهای معدودی هستند که قوانین آژانس را در هر صورت نقض خواهند کرد. به همین دلیل آمریکا نسل جدید پادمان‌ها را طراحی کرده است تا این‌گونه موارد بی‌قانونی را به حداقل برساند. در همین راستا، آمریکا اهتمام و تأکید خاصی بر اجرایی‌شدن پروتکل الحاقی دارد.

۴. خلع سلاح: نماینده آمریکا تأکید دارد که بوش رئیس‌جمهور آمریکا برای کاهش زرادخانه‌های اتمی با روسیه به توافق اولیه رسیده‌اند.

۵. پیوند دادن تکثیر هسته‌ای و تروریسم: در پایان مجدداً بین تکثیر سلاح‌های هسته‌ای و گسترش تروریسم پیوند برقرار می‌شود. نماینده آمریکا معتقد است ایمنی از خطر تروریسم هسته‌ای نسبت به سال‌های گذشته بیشتر شده است.

ج) تبیین متن

سخنرانی نماینده آمریکا در آژانس در حالی ایراد می‌شود که پرونده هسته‌ای ایران به یکی از مهم‌ترین مسائل امنیتی جهان تبدیل شده است. درست دو روز پیش از جلسه مجمع عمومی آژانس، پنجمین قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل درباره برنامه هسته‌ای ایران صادر شد.

نماینده آمریکا با اطمینان از تداوم فشارهای بین‌المللی علیه ایران، حتی یک‌بار هم به‌طور مستقیم به نام ایران اشاره نمی‌کند. او ۲۰ بار از واژه *انرژی اتمی* و ۱۸ بار از واژگان نزدیک به *امنیت سخن می‌گوید* و ضمن بیان دغدغه اصلی آمریکا یعنی *ایمن‌سازی هسته‌ای*، حتی به تلاش‌های جورج بوش برای کاهش سلاح‌های راهبردی آمریکا اشاره می‌کند. لحن او از دیگر نمایندگان آمریکا فنی‌تر و ملایم‌تر است اما حتی او نیز نمی‌تواند از القای پیوند اشاعه هسته‌ای با تروریسم بگذرد و به این مسئله اشاره می‌کند.

۳. سخنرانی نماینده آمریکا در سال ۲۰۱۰ در جلسه شماره ۵۴ مجمع عمومی آژانس اتمی

در این سخنرانی امنیت هسته‌ای، پیمان جدید تسلیحات اتمی میان آمریکا و روسیه و دسترسی ایمن و امن به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای تأکید می‌شود.

الف) نظم واژگانی

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۳۵)، امن / ایمن / امنیت (۲۹)، صلح / صلح‌آمیز (۲۱)، انرژی اتمی (۱۳)، جهان (۱۳)، پادمان (۱۲)، تضمین (۱۲)، تعهد (۱۲)، ایران (۱۱)، مواد اتمی / هسته‌ای (۱۰)، همکاری (۹)، راستی‌آزمایی (۸)، اورانیوم (۸)، خطر / تهدید / نگرانی (۹)، بانک سوخت (۷)، سلاح‌های هسته‌ای (۶)، عدم اشاعه (۶)، آینده (۶)، تروریست‌ها / تروریسم (۵)، حفاظت فیزیکی (۴)، اعتماد / اطمینان (۴)، سازمان ملل (۳)، تکنولوژی (۳)، خلع سلاح (۳)، نهادهای بین‌المللی (۲)، مشارکت (۲)، مذاکره (۱)، هنجار (۱)، قواعد (۱).

ب) تفسیر مضامین

پس از تعارفات اولیه به لحاظ ساختاری می‌توان حلقه‌های معنایی زیر را در متن یافت:

۱. **پیام اوباما:** گوینده از قول اوباما کاربرد صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای و خطرات امنیتی آن را در کنار هم قرار می‌دهد و این نقش دوگانه را برای آژانس تعریف می‌کند. نظام موجود عدم اشاعه هسته‌ای را ناکارآمد خوانده و خواستار اختیارات بیشتر برای آژانس در مجازات کشورهای متخلف و سازوکارهای جدید برای کاربرد ایمن انرژی اتمی است. سپس به ترسیم آینده‌ای می‌پردازد که در آن موانع اشاعه هسته‌ای زیاد و موانع کاربرد انرژی اتمی کم است. گوینده از زبان رئیس‌جمهور آمریکا خواهان راه‌حل‌های چندجانبه و همکاری در قالب نهادهای بین‌المللی برای ایجاد این آینده است و زمانی که از سهم آمریکا در ساختن این آینده سخن می‌گوید، به سه نکته اشاره می‌کند: یکی نشست سران درباره امنیت هسته‌ای، دوم پیمان جدید تسلیحات اتمی با روسیه و سوم ترویج کاربرد صلح‌آمیز انرژی اتمی از طریق بانک بین‌المللی سوخت هسته‌ای است. در انتهای پیام اوباما گسترش سلاح‌های هسته‌ای و دسترسی تروریست‌ها به این سلاح‌ها در کنار هم قرار می‌گیرد و منافع مشترک همه کشورها در مبارزه با آن‌ها مطرح می‌شود. اوباما در پایان از همه کشورها می‌خواهد با نماینده آمریکا در آژانس همراه شوند.

۲. **استفاده صلح‌آمیز از انرژی اتمی:** نماینده آمریکا مجدداً به مواضع اوباما در پراگ اشاره می‌کند و خواستار تشکیل بانک بین‌المللی سوخت هسته‌ای می‌شود. نکته مهم، سخن گفتن از یک بازار تجاری سوخت هسته‌ای برای تضمین دسترسی همه کشورها به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای است. سپس از ابتکار تهدید اتمی به رهبری آمریکا سخن گفته می‌شود. این قسمت از بیانیه نشان از عزم دولت آمریکا در تشکیل بانک سوخت هسته‌ای با مدیریت آژانس است که آمریکا منابع مالی کمکی را در اختیار

آن قرار می‌دهد. سپس به تعهد کلینتون وزیر خارجه سابق آمریکا در کنفرانس بازنگری ان.پی.تی به حمایت از کاربرد صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای و اتمام پروژه‌های ناتمام اتمی این کشورها اشاره می‌شود.

۳. تقویت پادمان‌های عدم اشاعه: نماینده آمریکا نظام پادمان‌های آژانس را ناکارآمد می‌داند و خواستار ایجاد پادمان‌های جدید و تکنولوژی‌های راستی‌آزمایی جدید است. او به نسل جدید پادمان‌ها در وزارت انرژی ایالات متحده اشاره می‌کند که هدف آن شناسایی تکنولوژی‌های جدید و آموزش متخصصان برای ارتقای پادمان‌های هسته‌ای است. سپس از کشورها می‌خواهد برای تبعیت کامل از موافقت‌نامه‌های پادمانی پروتکل الحاقی را بدون تأخیر امضا کنند. او از تلاش‌های آژانس برای رفع نگرانی‌های باقیمانده در رابطه با برنامه هسته‌ای ایران و سوریه حمایت کرده و به این کشورها توصیه می‌کند وظایف اتمی خود را به دقت اجرا کنند. او به‌طور خاص، رد قطعنامه‌های شورای امنیت و شورای حکام آژانس را لجاجت ایران می‌خواند و پاسخ این لجاجت را سخت‌ترین و فراگیرترین تحریم‌ها در قالب قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت می‌داند. نماینده آمریکا بر حق ایران در دنبال کردن نیروی صلح‌آمیز اتمی و تعهد آمریکا به راه‌حل دیپلماتیک اشاره کرده و خواستار "اعتمادسازی ایران به جهان در مورد ماهیت صلح‌آمیز نیات اتمی این کشور" است. البته آمریکا در برخورد با ایران خود را پیشروتر از نهادهای بین‌المللی می‌داند؛ چرا که پیشاپیش طرف‌های تجاری ایران را تحریم کرده است. نماینده آمریکا از کشورهای کانادا، استرالیا، کره جنوبی و امارات عربی متحده تشکر کرده است که از صرف سرمایه‌های خود در غنی‌سازی اورانیوم ایران اجتناب کرده‌اند.

۴. پیشرفت در خلع سلاح: اولین نکته این که نماینده آمریکا مقدمتاً از "پیشرفت" خلع سلاح سخن می‌گوید و مجدداً به سخنرانی اواما در پراگ ارجاع می‌دهد که ایالات متحده به دنبال جهان بدون تسلیحات هسته‌ای است. سپس از توافق آمریکا و روسیه برای کاهش یک سومی کلاهک‌های هسته‌ای و یک دومی وسایل پرتاب سلاح‌های هسته‌ای سخن می‌گوید. سپس از آژانس می‌خواهد تولید مواد شکافت‌پذیر هسته‌ای برای استفاده در تسلیحات هسته‌ای را مورد راستی‌آزمایی قرار دهد.

۵. امنیت هسته‌ای: او مجدداً از قول اواما خواستار ایمن‌سازی تمام مواد اتمی آسیب‌پذیر در سراسر جهان است و ادعا می‌کند آمریکا همه اورانیوم با غنای بالا را از ۱۸ کشور خارج کرده است. او سپس به نشست ۴۷ تن از رهبران جهان در کنفرانس امنیت هسته‌ای و این ادعای آن‌ها که "تمهیدات قوی امنیت هسته‌ای مؤثرترین ابزار برای جلوگیری از دسترسی تروریست‌ها، جنایتکاران یا دیگر بازیگران غیرمسئول به مواد

هسته‌ای است"، اشاره می‌کند. نماینده آمریکا سپس به نشست سران امنیت هسته‌ای در سال ۲۰۱۲ در سئول اشاره می‌کند و خواستار تبعیت جهانی از کنوانسیون بین‌المللی سرکوب اقدامات تروریسم هسته‌ای تا سال آینده است.

ج) تبیین متن

۱. تا پیش از سخنرانی نماینده آمریکا، شورای امنیت شش قطعنامه درباره پرونده هسته‌ای صادر کرده است. در حالی که یک سال از به قدرت‌رسیدن اوباما به ریاست‌جمهوری آمریکا می‌گذرد، ایران در برنامه هسته‌ای خود پیشرفت‌های زیادی کرده است.

۲. تکرار ۱۱ بار واژه ایران نشان می‌دهد که آمریکا دغدغه زیادی درباره برنامه اتمی ایران و نیز موضوع امنیت هسته‌ای در جهان دارد. او خواستار "اعتمادسازی ایران به جهان در مورد ماهیت صلح‌آمیز نیات اتمی‌اش" است. او به پیام اوباما اشاره می‌کند که در آن از منافع مشترک همه کشورها در مبارزه با تروریسم هسته‌ای سخن گفته است. سپس بر استفاده صلح‌آمیز از انرژی اتمی در قالب تأسیس بانک بین‌المللی سوخت هسته‌ای اشاره و بر کمک‌های مالی آمریکا برای پیشبرد این طرح تأکید می‌کند. مهم‌ترین تهدید امنیتی آمریکا، دسترسی تروریست‌ها به مواد و تجهیزات هسته‌ای و تنها راه جلوگیری از این تهدید، افزایش ترتیبات حفاظتی و امنیتی از مواد هسته‌ای از یک سو و محدود کردن غنی‌سازی اورانیوم در کشورهای نا امن است. یکی از اهداف بانک بین‌المللی سوخت هسته‌ای، تضمین سوخت هسته‌ای مورد نیاز رآکتورهای اتمی کشورها برای توقف تولید سوخت هسته‌ای خارج از چارچوب‌های سخت‌گیرانه‌تر بین‌المللی است. نماینده آمریکا تحت‌تأثیر وعده‌های اوباما برای اولین بار بخش جداگانه‌ای از سخنان خود را به خلع سلاح اختصاص می‌دهد و از توافق با روسیه برای پیمان استارت جدید سخن می‌گوید. امنیت هسته‌ای که نماینده آمریکا از آن صحبت می‌کند ناظر بر خارج کردن اورانیوم با غنای بالا از کشورهای مختلف جهان برای جلوگیری از دسترسی تروریست‌ها به این مواد است.

۳. گروه واژگانی امنیت با بسامد ۲۹ بار یکی از عمده‌ترین گروه‌های واژگانی متن را تشکیل می‌دهد که نشان از غلبه رویکرد امنیتی آمریکا به مسائل بین‌المللی است. این متن به دوگانه‌سازی توسعه صلح‌آمیز هسته‌ای در برابر خطرات ناشی از اشاعه هسته‌ای می‌پردازد و به‌طور ضمنی اشاره دارد که توسعه صلح‌آمیز هسته‌ای به‌طور حتمی خطر اشاعه هسته‌ای را به دنبال خواهد داشت.

در مجموع، می‌توان این متن را فراهم‌کننده فضای گفتمانی لازم برای رفتارسازی دوگانه آژانس در قبال کشورها دانست. چرا که از یک سو بر توسعه صلح‌آمیز هسته‌ای تأکید دارد و از سوی دیگر به پررنگ کردن خطر ناشی از توسعه هسته‌ای برای صلح و امنیت بین‌المللی می‌پردازد. به‌رغم خطراتی که از ناحیه زرادخانه هسته‌ای رژیم صهیونیستی متوجه صلح و امنیت بین‌المللی است، اما هیچ اشاره‌ای به این خطر نمی‌شود بلکه کشورهایمانند ایران، مصداق تهدید هسته‌ای معرفی می‌شوند.

فصل دوم: تحلیل متون گفتمان غیر هژمونیک

در این بخش سخنرانی‌های نمایندگان کشورهای زیمبابوه، مالزی و ارمنستان به ترتیب در سال‌های ۲۰۰۲، ۲۰۰۸ و ۲۰۱۰ به دلیل همزمانی با متون گفتمان هژمونیک که در بخش قبل آورده شد، مورد بررسی و تحلیل گفتمان قرار گرفته است. به طور خلاصه، تفسیر مؤلفه‌های محوری متون غیر هژمونیک شامل موارد زیر است:

۱. تأکید بر وظایف توسعه‌ای آژانس
 ۲. درخواست همکاری فنی بیشتر از آژانس
 ۳. انتقاد از رفتار غیر منصفانه آژانس با کشورها
 ۴. توجه به معضل دخالت قدرت‌های بزرگ در روند فعالیت آژانس
 ۵. بیان اقدامات کشورها در راستای امنیت برنامه‌های هسته‌ای خود
 ۶. گوشزد کردن وظایف اعضای آژانس درباره خلع سلاح
- در زیر به تفصیل نظم واژگانی این متون، تفسیر و تبیین آنها آورده شده است:

۱ سخنرانی نماینده کشور زیمبابوه در سال ۲۰۰۲ در جلسه شماره ۴۶ مجمع عمومی آژانس اتمی

نماینده زیمبابوه در این سخنرانی بر همکاری‌های فنی کشورش با آژانس اتمی و میزان پیشرفت آن می‌پردازد.

وی به‌خصوص بر مسائل بهداشتی، حمایت‌های فنی و مالی و پشتیبانی برنامه‌ها، فعالیت‌های آژانس در کشاورزی، تغذیه، منابع آب، تسهیل کمک‌های توسعه‌ای، ارتقای خدمات پزشکی، آموزش‌های تخصصی، تقویت زیرساخت مدیریت زباله‌های اتمی و ایجاد چارچوب‌های قانونی مناسب در جهت کاربست پادمان‌ها و استفاده صلح‌آمیز از انرژی اتمی تأکید می‌کند.

الف) نظم واژگانی

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۱۹)، کشاورزی / خاک / غله / خشکسالی / آب (۹)، همکاری / همکاری فنی (۷)، خدمات / تجهیزات پزشکی (۵)، صلح / صلح‌آمیز (۴)، توسعه (۴)، آموزش (۳)، درمان (۲)، پادمان (۲)، حفاظت در برابر تشعشعات (۲)، امن / ایمن / امنیت (۱)، انرژی اتمی (۱)، خطر / خطرناک / تهدید / نگرانی (۱)، تکنولوژی (۱)، هنجار / قواعد / قوانین (۱)، نهادهای بین‌المللی / جامعه بین‌المللی (۰)، جنگ (۰)، جهان (۰)، تضمین (۰)، تعهد (۰)، تروریست‌ها / تروریسم (۰)، اعتماد / اطمینان (۰)، تسلیحات / سلاح‌های هسته‌ای (۰)، عدم اشاعه (۰)، اورانیوم (۰)، مشارکت (۰)، چرخه سوخت (۰)، راستی‌آزمایی (۰)، ایران (۰)، مذاکره (۰)، سازمان ملل (۰)، خلع سلاح (۰).

ب) تفسیر متن

می‌توان گفت که این متن کوتاه، حاوی یک اپیزود معنایی به شرح زیر است:
اعلام رضایت از همکاری در گذشته و ادامه همکاری بیشتر در آینده: نماینده زیمبابوه از حمایت آژانس از برنامه‌های ملی این کشور به خصوص در زمینه بهداشت تشکر می‌کند و خواستار همکاری بیشتر در زمینه‌هایی چون کشاورزی، تغذیه، آب، بهداشت، زباله‌های اتمی، پرتونگاری و ... است و از آژانس می‌خواهد به وعده‌های همکاری فنی خود عمل کند. بنابراین گزاره اصلی این متن به شرح زیر است: **ضرورت ادامه همکاری آژانس با زیمبابوه در بخش‌های کشاورزی، آب، بهداشت، پرتونگاری و زباله‌های اتمی.**

ج) تبیین متن

۱. واژگان مربوط به کشاورزی عمده‌ترین گروه واژگانی متن به‌شمار می‌رود و این مسئله نشان می‌دهد رویکرد گوینده در آژانس رویکردی فنی است.
۲. همکاری فنی با هفت بار و خدمات پزشکی با پنج بار از دیگر گروه‌های واژگانی عمده متن تلقی می‌شود.
۳. بر حسب سنجش ناگفته‌ها، گوینده هیچ اشاره‌ای به گروه واژگانی تروریسم و ایران نکرده است و تنها یک‌بار از واژه امنیت و یک‌بار از واژه تهدید نام برده است.
می‌توان این متن را یک متن غیر هژمونیک و خالی از مولفه‌های گفتمان هژمون مانند امنیتی‌کردن موضوعات، بر ساختن تهدیدات و دوگانه‌سازی بین توسعه صلح‌آمیز و

غیر صلح‌آمیز اتمی دانست. گروه‌های واژگانی عمده متن نشان می‌دهد که گفتمان این کشور آفریقایی، یک گفتمان پیرامونی و دارای مرزبندی روشن با گفتمان‌های غربی در آژانس است.

۲. سخنرانی نماینده کشور مالزی در سال ۲۰۰۸ در جلسه شماره ۵۲ مجمع عمومی آژانس اتمی

نماینده مالزی بر ضرورت ایجاد تعادل برابر بین سه ستون اصلی وظایف آژانس یعنی کاربردهای هسته‌ای به‌ویژه از طریق همکاری فنی، ایمنی و امنیت هسته‌ای و راستی‌آزمایی هسته‌ای و ضرورت تضمین کاربرد کارآمد نیروی هسته‌ای و در عین حال پرداختن به ایمنی و امنیت هسته‌ای و راستی‌آزمایی پادمان‌های عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای توسط آژانس، بحران غذا و ضرورت توجه به کاربرد تکنولوژی هسته‌ای در تولید غذا و کشاورزی، حمایت از دفتر همکاری فنی آژانس در اجرای پروژه‌های همکاری فنی آژانس، امکان استفاده از انرژی هسته‌ای در برآوردن نیازهای آینده هم نیازهای غیر الکتریسیته و هم الکتریسیته اشاره می‌کند.

نماینده مالزی همچنین به تدوین پیش‌نویس قانون ملی جامع کنترل کالاهای راهبردی که شامل مواد، تجهیزات و فناوری هسته‌ای است، راستی‌آزمایی توقف فعالیت تأسیسات هسته‌ای در یون بیونگ در کره شمالی با همکاری مالزی اشاره می‌کند و معتقد به ادامه تلاش‌های دیپلماتیک بر طبق قطعنامه‌های مربوطه شورای امنیت و انعطاف‌پذیری در راستای رسیدن به راه‌حل مناسب، بلندمدت و جامعی برای موضوع هسته‌ای ایران است و تنها راه حل آن مذاکرات اساسی بدون هرگونه پیش‌شرط بین همه طرف‌های ذی‌نفع است و همه موضوعات پادمانی و راستی‌آزمایی از جمله مرتبط به ایران باید در چارچوب آژانس حل شوند و مبتنی بر مبانی فنی و حقوقی باشند. همچنین، در مورد ایجاد منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای در خاورمیانه و در نتیجه کل جهان و حق مسلم همه طرف‌های عضو پیمان برای توسعه تحقیق، تولید و استفاده از انرژی اتمی برای اهداف صلح‌آمیز بدون تبعیض و مطابق با مواد ۱، ۲ و ۳ آن‌پی‌تی و حفظ بی‌طرفی و ماهیت حرفه‌ای آژانس در اجرای فعالیت‌های راستی‌آزمایی پادمان‌ها و جلوگیری از سیاسی کردن کار آژانس در برنامه همکاری‌های فنی آن تأکید فراوان می‌کند.

در نهایت، نیز به عدم شکل‌گیری دوگانگی بین دولت‌های دارا و فاقد سلاح هسته‌ای با توجه به نیاز دولت‌های در حال توسعه به توسعه برنامه‌های صلح‌آمیز و مشروع اتمی برای امنیت انرژی و توسعه پایدار اشاره می‌کند.

الف) نظم واژگانی

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۶۱)، همکاری/ همکاری فنی (۲۴)، توسعه (۱۷)، امن/ ایمن/ امنیت (۱۳)، تکنولوژی (۱۲)، تسلیحات/ سلاح‌های هسته‌ای (۱۱)، صلح/ صلح‌آمیز (۱۰)، پادمان (۱۰)، راستی‌آزمایی (۹)، جهان (۸)، انرژی/ انرژی اتمی (۸)، منطقه‌ای (۸)، تضمین (۵)، عدم اشاعه (۵)، شورای امنیت (۴)، کشاورزی (۴)، آموزش (۴)، هنجار/ قواعد/ قوانین (۴)، مشارکت (۴)، مذاکره (۴)، غیرمتعهدها/ عدم تعهد (۳)، خطر/ خطرناک/ تهدید/ نگرانی (۳)، چرخه سوخت (۳)، ایران (۳)، تعهد (۲)، اعتماد/ اطمینان (۲)، خلع سلاح (۲)، نهادهای بین‌المللی/ جامعه بین‌المللی (۱)، حفاظت (۱)، سازمان ملل (۱)، تروریست‌ها/ تروریسم (۰)، اورانیوم (۰)، شرارت (۰).

ب) تفسیر متن

اپیزودهای معنایی سخنرانی نماینده مالزی را می‌توان به این صورت بررسی کرد:

۱. **ضرورت برقراری توازن بین وظایف آژانس:** ناطق اعتبارات صندوق همکاری فنی آژانس را جوابگوی نیازهای کشورهای در حال توسعه نمی‌داند و در عصر "رنسانس جهانی انرژی اتمی" خواستار توازن بین همکاری فنی، امنیت هسته‌ای و راستی‌آزمایی هسته‌ای به عنوان سه وظیفه آژانس است.
۲. **ضرورت ارتقای همکاری فنی آژانس:** مالزی خواهان ارتقای همکاری فنی آژانس با کشورهای در حال توسعه در بخش‌های غذا، کشاورزی، بهداشت، برق و... است. مالزی پیشنهاد می‌کند مشارکت مالی کشورها در صندوق همکاری فنی حالت قانونی به خود بگیرد. مالزی مهم‌ترین نیازمندی همکاری هسته‌ای خود را در بخش انرژی و برق هسته‌ای می‌داند و خواستار ارتقای همکاری فنی آژانس به‌ویژه در این بخش است.
۳. **اعلام تبعیت مالزی از ایمنی و امنیت هسته‌ای:** مالزی خود را متعهد به قواعد ایمنی و امنیت هسته‌ای آژانس و حتی قواعد غیر الزام‌آور حقوقی آن می‌داند.
۴. **حمایت از حل‌وفصل پرونده اتمی کره شمالی، ایران، لیبی و سوریه:** مالزی اصولاً دیدگاه خوش‌بینانه‌ای به حل‌وفصل پرونده این کشورها در آژانس دارد. به‌طور خاص در رابطه با پرونده اتمی ایران از رسیدن به "راه‌حل مناسب، بلندمدت و جامع" از

طریق "مذاکرات اساسی" سخن می‌گوید و خواستار حل پرونده ایران در چارچوب آژانس و "مبتنی بر مبانی فنی و حقوقی" است.

۵. **ضرورت تشکیل منطقه عاری از سلاح اتمی در خاورمیانه، آسیای جنوب شرقی و کل جهان:** نماینده مالزی از عدم تشکیل چنین منطقه‌ای به‌ویژه در خاورمیانه ابراز تأسف می‌کند و آن را بخشی از یک "پازل جهانی" می‌داند.

۶. **دوگانه سازی بین کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه:** مالزی خواهان استفاده از "نظرات همه دولت‌های عضو آژانس" در ترسیم آینده آژانس، احترام غیرتبعیض‌آمیز به حق کشورها در بهره‌مندی از انرژی هسته‌ای، "باز کردن راه برای مشارکت کامل در انتقال اطلاعات اتمی"، محدود نشدن دسترسی کشورهای در حال توسعه به مواد و تکنولوژی هسته‌ای، اراده سیاسی بیشتر به سمت خلع سلاح کامل و عدم پیش‌شرط قرار دادن برای بهره‌مندی از انرژی اتمی است.

نماینده مالزی به‌طور خاص معتقد است که نباید شکاف و دوگانگی دیگری بین عرضه‌کنندگان دریافت‌کنندگان تکنولوژی هسته‌ای ایجاد شود و هر چارچوبی برای ضمانت سوخت هسته‌ای نباید رژیم تبعیض‌آمیز دیگری پدید آورد.

به نظر می‌رسد که این اپیزود معنایی یعنی دوگانه‌سازی بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در برگیرنده اپیزودهای معنایی دیگر هم هست. در واقع بدنه سخنان نماینده مالزی ناظر به این است که گروه کشورهای توسعه یافته در آژانس نباید دستورکارهای مورد نظر خود را به این سازمان بین‌المللی تحمیل کنند. بلکه آژانس و برنامه‌های آینده آن باید با در نظر گرفتن نظرات همه کشورهای عضو به‌ویژه کشورهای در حال توسعه هدایت شود.

به همین دلیل است که از ضرورت توازن بین وظایف آژانس و به‌خصوص ارتقای همکاری فنی آژانس با کشورهای در حال توسعه سخن می‌گوید. بنابراین، می‌توان اپیزود معنایی این متن را در این گزاره خلاصه کرد: **ضرورت توجه بیشتر به نیازها و نظرات کشورهای در حال توسعه عضو آژانس.**

ج) تبیین متن

۱. همکاری فنی مهم‌ترین گروه واژگانی متن است. مالزی پیشرفت خود را مرهون همکاری هوشمندانه با نظام بین‌الملل می‌داند. بنابراین مالزی سعی می‌کند از ظرفیت ترتیبات چندجانبه بین‌المللی حداکثر استفاده را بکند و آژانس یکی از این نهادهای چندجانبه است که می‌تواند منافع زیادی را نصیب این کشور کند.

۲. دومین گروه واژگانی، ناظر بر توسعه است. مالزی یکی از کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود که هویت خود را در نظام بین‌الملل بر حسب همین مفهوم تعریف کرده است. گفتمان این کشور در آژانس گویای دغدغه‌های توسعه‌محور این کشور است. اساساً دغدغه اصلی مالزی، عادلانه‌تر کردن ترتیبات آژانس در جهت خدمات‌رسانی بیشتر به کشورهای در حال توسعه است.

۳. مالزی در کنار رویکرد توسعه‌محورانه به انرژی اتمی، به موضوعات ناظر امنیت هسته‌ای نیز نظر دارد. اما جالب اینجاست که بر عکس گفتمان هژمونیک آمریکا که امنیت را در کنار واژگان تهدید و خطر قرار می‌دهد، آن‌را در کنار واژگانی مانند توسعه و تکنولوژی به کار برده است. گروه واژگانی تهدید و خطر با بسامد سه یکی از حاشیه‌ترین مقولات گفتمان غیر هژمونیک مالزی است. ضمن این که حتی یک‌بار هم به گروه واژگانی تروریسم اشاره نشده است.

۴. یکی از مقولات گفتمان غیر هژمونیک مالزی، ضرورت توازن بین وظایف آژانس است. غیر هژمونیک بودن این مقوله به این معناست که مالزی نسبت به سوء استفاده سیاسی از کارکردهای آژانس در جهت منافع قدرت‌های بزرگ اعتراض دارد و از ادامه نطق نماینده این کشور بر می‌آید که مهم‌ترین وظیفه آژانس را ارائه همکاری فنی به کشورهای در حال توسعه می‌داند.

۵. نماینده مالزی به جای تهدیدآمیز تلقی کردن برنامه هسته‌ای ایران، خواستار حل و فصل پرونده این کشور در آژانس است و بلافاصله ضرورت تشکیل مناطق عاری از سلاح‌های هسته‌ای در مناطق مختلف و نهایتاً خلع سلاح کامل جهانی را مطرح می‌کند که به طور ضمنی به برنامه‌های هسته‌ای رژیم صهیونیستی اشاره دارد. خلع سلاح خاورمیانه آن قدر برای مالزی اهمیت دارد که این کشور به‌رغم دوری جغرافیایی، ابتدا از عدم پیگیری خلع سلاح در خاورمیانه ابراز تاسف می‌کند.

می‌توان این متن را در درون گفتمان غیر هژمونیک تقسیم‌بندی کرد. چرا که برخلاف گفتمان هژمونیک که بیش از همه بر مقولاتی چون خطرات تکثیر اتمی و تروریسم هسته‌ای تأکید دارد، تمرکز اصلی خود را بر جلب همکاری فنی آژانس برای کم کردن فاصله کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته قرار داده است. به نوعی می‌توان گفت مالزی خود را منتقد سلسله مراتب اتمی حاکم بر جهان و دوگانگی‌های رفتاری ناشی از آن می‌داند. نماینده مالزی در بخشی از نطق خود تأکید دارد که طرح‌های جدید کشورها در آژانس "نباید رژیم جدیدی از دارندگان و فاقدان تکنولوژی هسته‌ای را به وجود آورد."

۳. سخنرانی نماینده کشور ارمنستان در سال ۲۰۱۰ در جلسه شماره ۵۴ مجمع عمومی آژانس اتمی

نماینده کشور ارمنستان در این سخنرانی بر ضرورت تضمین کاربرد ایمن تر و صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای و نیز رژیم منع گسترش، تقویت پادمان‌های منع تکثیر سلاح هسته‌ای و ارتقای قوانین داخلی در این زمینه تأکید کرد. همچنین، بر اهمیت همکاری فنی با آژانس و ارتقای ایمنی نیروگاه اتمی ارمنستان، انعقاد موافقتنامه با دولت روسیه برای ساخت واحد هسته‌ای جدیدی در ارمنستان اشاره می‌کند.

الف) نظم واژگانی

امن / ایمن / امنیت (۲۳)، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (۲۱)، همکاری / همکاری فنی (۷)، انرژی / انرژی اتمی (۷)، پادمان (۴)، اورانیوم (۳)، توسعه (۲)، صلح / صلح‌آمیز (۲)، پروتکل الحاقی (۲)، جهان (۲)، منطقه‌ای (۲)، تضمین (۲)، مشارکت (۲)، اعتماد / اطمینان (۲)، نهادهای بین‌المللی / جامعه بین‌المللی (۲)، شورای امنیت (۱)، تسلیحات / سلاح‌های هسته‌ای (۱)، راستی‌آزمایی (۱)، عدم اشاعه (۱)، قوانین ملی / داخلی (۱)، مذاکره (۱)، خطر / خطرناک / تهدید / نگرانی (۱)، چرخه سوخت (۱)، تعهد (۱)، حفاظت فیزیکی (۱)، تکنولوژی (۰)، کشاورزی (۰)، آموزش (۰)، غیرمتعهدها / عدم تعهد (۰)، ایران (۰)، خلع سلاح (۰)، تروریست‌ها / تروریسم (۰)، شرارت (۰).

ب) تفسیر متن

سخنرانی نماینده ارمنستان را می‌توان به دو حلقه یا اپیزود معنایی تقسیم کرد:

۱. ارتقای ایمنی هسته‌ای: ارمنستان "گرایش فزاینده به انرژی هسته‌ای" در جهان را باعث ضرورت توجه بیشتر به بحث ایمنی و امنیت هسته‌ای می‌داند اما نکته جالب این است که نماینده این کشور در بخش اعظم سخنرانی خود به اقدامات ارمنستان در جهت افزایش ایمنی و حفاظت فیزیکی نیروگاه هسته‌ای خود و شرح همکاری‌های فنی آژانس در این زمینه اشاره می‌کند.

۲. برنامه‌های هسته‌ای آتی: نماینده ارمنستان در این حلقه معنایی از سخنان خود برنامه‌ریزی‌های آتی این کشور در زمینه‌های کشف معدن اورانیوم، تأسیس مرکز غنی‌سازی اورانیوم، مدیریت زباله‌های اتمی و ساخت نیروگاه اتمی جدید در این کشور با همکاری روسیه، کشورهای اروپایی و آژانس را شرح می‌دهد.

با توجه به این اپیزودهای معنایی می‌توان گفت اپیزود اول یعنی ارتقای ایمنی هسته‌ای سخن اصلی و محوری نماینده ارمنستان بوده است. نماینده ارمنستان به بیان

دقیق اقدامات فنی و قانونی برای ارتقای ایمنی و امنیت فعالیت‌های هسته‌ای این کشور پرداخته است. می‌توان این متن را در گزاره زیر خلاصه کرد: **ارمنستان با کمک متخصصان بین‌المللی تمام تلاش خود را برای ارتقاء ایمنی و امنیت هسته‌ای در این کشور به کار بسته است.**

ج) تبیین متن

۱. گروه واژگانی امنیت پرکاربردترین مفهوم در نطق نماینده ارمنستان است. او می‌خواهد نشان دهد ارمنستان حداکثر تلاش خود را در جهت ارتقای ایمنی برنامه‌های هسته‌ای خود به کار بسته است. دال امنیت در این متن تماماً ناظر بر امنیت سایت‌های هسته‌ای در خاک این کشور است.

بنابراین اگرچه کاربرد گروه واژگانی امنیت در متن بسیار زیاد بوده است اما اولاً از آنجا که این مفهوم، ناظر بر اقدامات ایمنی‌بخش برنامه‌های هسته‌ای ارمنستان بوده و ثانیاً این که تنها یک‌بار از گروه واژگانی تهدید و خطر استفاده کرده است نمی‌توان این متن را در گروه متون هژمونیک قرار داد که دال امنیت را برای اشاره به خطرات ناشی از برنامه‌های هسته‌ای دیگران به کار می‌برند.

۲. همکاری فنی و انرژی هسته‌ای دومین واژه‌های پرکاربرد متن است. ارمنستان خود را کشوری می‌داند که می‌تواند با در نظر گرفتن دغدغه کشورهای قدرتمند آژانس یعنی رعایت حداکثر معیارهای امنیت و ایمنی هسته‌ای، حمایت آن‌ها را از برنامه هسته‌ای خود به دست آورد. می‌توان این متن را جزء متون غیرهژمونیک آژانس تقسیم‌بندی کرد. اگرچه امنیت پرکاربردترین واژه این متن است اما معنای آن دال بر ایمنی برنامه هسته‌ای ارمنستان است نه محکوم کردن برخی کشورها به بهانه خطر آن‌ها برای صلح و امنیت بین‌المللی و نادیده گرفتن برنامه هسته‌ای خارج از نظارت برخی دیگر مانند رژیم صهیونیستی.

فصل سوم: تفسیر میان‌متنی گفتمان‌های هژمونیک و غیرهژمونیک

گفتمان‌ها نظم‌های گفتاری جهت‌داری هستند که سوژه‌های رفتاری خاصی را بازتولید می‌کنند. این نظم‌های گفتاری جز در مقایسه با نظم‌های گفتاری دیگر شناخته نمی‌شوند. کشورهای مختلف بنا به رویکرد و منافع خود، گفتمان‌های خاصی را در سازمان‌های بین‌المللی تولید یا بازتولید می‌کنند. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که بر مبنای یک دوگانگی بزرگ یعنی "دارندگان" و "ندارندگان" سلاح هسته‌ای شکل گرفته

است، دو گفتمان کلان یا اَبَرگفتمان هژمونیک و غیرهژمونیک را در خود جای داده است. آمریکا که خود را مؤسس آژانس می‌داند، تولیدکننده اصلی گفتمان هژمونیک و طیفی از کشورهای در حال توسعه، تولیدکنندگان گفتمان غیرهژمونیک در آژانس هستند. این تمایز گفتمانی را می‌توان این‌گونه نشان داد:

۱. در حالی که گفتمان هژمونیک بر وظایف آژانس در حوزه منع تکثیر و امنیت هسته‌ای متمرکز است، گفتمان غیرهژمونیک بیشتر بر وظایف آژانس در حوزه همکاری فنی و خلع سلاح تأکید دارد.

۲. در حالی که دال امنیت در گفتمان هژمونیک ناظر بر امنیت و ایمنی هسته‌ای در کشورهای مظنون است، دال امنیت در گفتمان غیرهژمونیک ناظر بر اقدامات ایمنی‌بخش کشورها در تأسیسات هسته‌ای خود آن کشورهاست.

۳. در حالی که گفتمان هژمونیک سعی می‌کند اشاعه هسته‌ای و تروریسم را دو پدیده مرتبط و نزدیک به هم نشان دهد، گفتمان غیرهژمونیک تروریسم را از دایره مقولات محوری خود بیرون گذاشته است.

۴. در حالی که خلع سلاح یکی از مقولات حاشیه‌ای و بعضاً حذف‌شده گفتمان هژمونیک است، گفتمان غیرهژمونیک آن را یکی از مقولات محوری و در پیوند با تلاش‌های منع اشاعه هسته‌ای آژانس قرار داده است.

۵. در حالی که برجسته کردن خطرات و تهدیدات یکی از مقولات محوری گفتمان هژمونیک است، گفتمان غیرهژمونیک به صورت حاشیه‌ای به این مقولات پرداخته است.

۶. در حالی که آمریکا بر اساس گفتمان هژمونیک، ابتکار عمل اصلی را در تدوین و اصلاح قوانین آژانس در دست دارد، کشورهای در حال توسعه در درون گفتمان غیرهژمونیک سعی دارند چهره‌ای مسئول و متعهد به قوانین آژانس از خود نشان دهند.

۷. در حالی که آمریکا بر اساس گفتمان هژمونیک، نقش هدایت‌کننده اصلی اقدامات آژانس را برای خود قائل است، کشورهای در حال توسعه در درون گفتمان غیرهژمونیک، این نقش آمریکا را دخالت و سوءاستفاده سیاسی از آژانس می‌دانند.

۸. در حالی که موضوع منطقه‌عاری از سلاح‌های هسته‌ای در خاورمیانه یکی از مقولات کم‌رنگ گفتمان هژمونیک است، این مسئله مورد تأکید بیشتر و پر رنگ‌تر گفتمان غیرهژمونیک است. ضمن این که منطقه خاورمیانه‌عاری از سلاح‌های هسته‌ای در درون گفتمان غیرهژمونیک، عمدتاً دال بر انتقاد تلویحی از برنامه هسته‌ای رژیم صهیونیستی است.

نتیجه‌گیری

سؤال اصلی پژوهش این بود که رفتار دوگانه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در قبال رژیم منع تکثیر چگونه امکان‌پذیر می‌شود. رفتار دوگانه به این معناست که ملاک رفتار آژانس با برخی کشورها ملاک‌های سیاسی - امنیتی و با برخی دیگر ملاک‌های حقوقی- فنی است. چگونه ممکن است که برنامه هسته‌ای ایران به عنوان موضوعی محل صلح و امنیت بین‌المللی از طرف شورای حکام آژانس به شورای امنیت سازمان ملل ارجاع داده می‌شود ولی زرادخانه اتمی رژیم صهیونیستی، هند و پاکستان هیچ واکنشی از طرف شورای حکام آژانس به دنبال ندارد. فرضیه‌ای که در جریان مطالعه اولیه به عنوان راهنمای تحقیق ملاک قرار گرفت این بود: **پیوند گفتمان امنیتی آمریکا با گفتمان حقوقی آژانس، مولد گفتمان هژمونیک بوده که رفتار تبعیض‌آمیز آژانس را در قبال ایران امکان‌پذیر کرده است.**

بررسی گفتمان هژمونیک نشان می‌دهد این گفتمان در قالب مقوله تروریسم هسته‌ای می‌گنجد. پررنگ کردن خطر ناشی از اشاعه هسته‌ای، تأکید بر وظایف عدم اشاعه و امنیت هسته‌ای آژانس، کنار هم قرار دادن اشاعه هسته‌ای و تروریسم بین‌المللی، القای بی‌اعتمادی به ایران و در مقابل چشم‌پوشی از تهدید هسته‌ای رژیم صهیونیستی و خطر اشاعه هسته‌ای هند و پاکستان از مهم‌ترین ساختارهای معنایی گفتمان هژمونیک ارزیابی شد. در مقابل، مولفه‌های گفتمان غیرهژمونیک نیز شامل تأکید بر وظایف توسعه‌ای آژانس، درخواست همکاری فنی بیشتر از آژانس، انتقاد از رفتار غیرمنصفانه آژانس با کشورها، توجه به معضل دخالت قدرت‌های بزرگ در روند فعالیت آژانس، بیان اقدامات کشورها در راستای امنیت برنامه‌های هسته‌ای خود، گوشزد کردن وظایف اعضای آژانس درباره خلع سلاح و اشاره به منطقه خاورمیانه عاری از سلاح‌های هسته‌ای دانسته شد. از مقایسه مؤلفه‌های گفتمان‌های هژمونیک و غیرهژمونیک می‌توان به این نتیجه رسید که تسلط گفتمان هژمونیک آمریکا بر گفتمان غیرهژمونیک کشورهای در حال توسعه عضو آژانس، بستر لازم را برای رفتار دوگانه این سازمان بین‌المللی در قبال موضوع هسته‌ای ایران فراهم کرده است. در واقع، گفتمان هژمونیک آمریکا با امنیتی کردن موضوع هسته‌ای ایران و چشم‌پوشی از برنامه هسته‌ای متحد خود یعنی رژیم صهیونیستی و اشاعه هسته‌ای هند و پاکستان، شرایط امکان‌پذیری رفتار دوگانه آژانس را در قبال این دو کشور فراهم کرده است. آمریکا سعی می‌کند با اشاره به حوادث تروریستی در نقاط مختلف جهان، حساسیت جامعه جهانی نسبت به کشتار افراد بی‌گناه را تحریک کرده و آنگاه با کنار هم قرار دادن خطرات ناشی

از اشاعه هسته‌ای و تروریسم بین‌المللی، منبع تروریسم هسته‌ای را کشورهای معرفی کند که ضمن تلاش برای دستیابی به توانمندی اتمی، با گروه‌های تروریستی در ارتباطند. لیکن بی‌توجهی به اشاعه هسته‌ای پاکستان و هند در اینجا آمریکا را با تناقض و دوگانگی آشکاری مواجه می‌سازد. در گفتمان هژمونیک آمریکا گویی این نقش فقط برای حکومت‌هایی مانند ایران تعریف شده است که ممکن است توانمندی اتمی خود را در اختیار گروه‌های تروریستی قرار دهند تا در جهت تخریب و نابودی به کار گرفته شود. آن‌ها ادعا می‌کنند که نیت پنهان این کشور را خوانده‌اند و بنابراین همواره باید به آن مشکوک باشند.

در گفتمان هژمونیک آمریکا، هند و پاکستان و رژیم اشغالگر قدس که هر کدام یک زرادخانه اتمی در اختیار دارد هیچ‌گاه مورد تردید واقع نمی‌شوند. این رژیم‌ها دارای نظام تصمیم‌گیری خردمندانه فرض می‌شوند که در هر شرایطی از کاربرد نادرست نیروی اتمی جلوگیری می‌کنند. رژیم صهیونیستی بیش از آن که اشاعه‌دهنده هسته‌ای باشد یک قربانی هسته‌ای بازنمایی می‌شود. چرا که اولین و قابل دسترس‌ترین هدف تنها دولت اشاعه‌دهنده هسته‌ای و یا گروه‌های تروریستی مسلح هسته‌ای، سرزمین اشغالی و رژیم صهیونیستی است. بنابراین خاورمیانه منطقه‌ای فرض می‌شود که در یک طرف آن دولت اشاعه‌دهنده هسته‌ای و گروه‌های تروریستی مرتبط با آن و در طرف دیگر آن، رژیم صهیونیستی قرار دارد که هر لحظه ممکن است هدف تروریسم هسته‌ای قرار بگیرد. به همین دلیل است که صریحا از عدم اعتماد به ایران برای داشتن چرخه سوخت هسته‌ای سخن می‌گویند. معنای دیگر این سخن این است که آنها به کشورهای هسته‌ای دیگر و به‌ویژه رژیم صهیونیستی اعتماد لازم را برای کاربرد درست نیروی اتمی دارند. اگر تصمیم‌گیران آمریکا چنین تصویری از فضای امنیتی خاورمیانه در ذهن دارند، طبیعی است که از تمام ابزارهای حقوقی، فنی و دیپلماتیک خود در آژانس برای جلوگیری از آنچه تروریسم هسته‌ای می‌نامند استفاده کنند و این به معنی تداوم رفتار دوگانه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در قبال موضوع هسته‌ای ایران است.

منابع

۱. ابادری، یوسف و ندا میلانی (۱۳۸۴)، "بازنمایی مفهوم غرب در نشریات دانشجویی"، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶.
۲. ایزدی، فؤاد و حکیمه سقایی بی‌ریا (۱۳۸۴)، "تحلیل گفتمان سرمقاله‌ها روزنامه‌های برجسته آمریکا درباره برنامه هسته‌ای ایران"، ترجمه: سید جمال‌الدین اکبرزاده، فصلنامه رسانه، سال ۱۹، شماره ۱، صص ۱۲۶-۱۰۱.
۳. بلیس، جان و استیو اسمیت (۱۳۸۳)، جهانی‌شدن سیاست: روابط بین‌الملل در عصر نوین (زمینه تاریخی، نظریه‌ها، ساختارها و فرایندها)، ترجمه: ابوالقاسم راه‌چمنی و دیگران، تهران: ابرار معاصر.
۴. پیرنجم‌الدین، حسین، سیدمحمد مرندی و محمدرضا عادل (۱۳۸۹)، "گفتمان شرق‌شناسانه در بازنمایی‌های رسانه‌ای غرب از ایران"، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره سوم، شماره ۲، صص ۱۰۰-۸۳.
۵. خانیکی، هادی (۱۳۸۷) در جهان گفتگو: بررسی تحولات گفتمانی در پایان قرن بیستم، تهران: هرمس.
۶. دعاگویان، داوود (۱۳۸۷)، "بازی‌های زبانی: در گفتمان‌های هسته‌ای گروه ۵+۱ با ایران"، فصلنامه رسانه، سال ۱۹، شماره ۴، صص ۵۸-۴۱.
۷. ساعد، نادر (۱۳۸۴)، حقوق بین‌الملل و نظام عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
۸. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹)، "تحلیل انتقادی گفتمان در عمل: توصیف"، ترجمه: پیروز ایزدی در نورمن فرکلاف، تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه: گروه مترجمان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه.
۹. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹)، "گفتمان و متن: تحلیل‌های زبان‌شناختی و بینامتنی در چارچوب تحلیل گفتمان"، ترجمه: رامین کریمیان در نورمن فرکلاف، تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه: گروه مترجمان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه.
۱۰. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹) تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه: گروه مترجمان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه.
۱۱. گریفیتس، مارتین (۱۳۸۸)، دانشنامه روابط بین‌الملل و سیاست جهان، ترجمه: علیرضا طیب، تهران: نی.
۱۲. میلیکن، جنیفر (۱۳۸۵)، "مطالعه گفتمان در روابط بین‌الملل: نقد پژوهش و روش"، ترجمه: حمیرا مشیرزاده، فصلنامه حقوق و سیاست، سال هشتم، شماره ۲۱، صص ۲۵۳-۲۰۹.

13. Abrahamsen, Rita (2007) "Postcolonialism" in Martin Griffiths. Ed, *International Relations Theory for the Twenty-First Century: an Introduction*, New York: Routledge, pp. 111-122.
14. Beeman, William O. (2005) *The "Great Satan" vs. the "Mad Mullahs": How the United States and Iran Demonize Each Other*, Connecticut: Praeger.
15. Moshirzadeh, Homeira (2007) "Discursive Foundations of Iran's Nuclear Policy." *Security Dialogue*, Vol. 38, No. 4, pp. 521-543.

متون و اسناد مورد استفاده در سایت آژانس

Statement by Dr. Daud Mohamad, Director General, Malaysian Nuclear Agency, Head of Delegation of Malaysia to the 52nd Regular Session of the general conference of the International Atomic Energy Agency (IAEA), 3 October 2008, Vienna Austria.

Statement by Areg Galstyan, Deputy Minister of Energy and Natural Resources of the Republic of Armenia At the 54th General Conference of IAEA.

Israeli Nuclear Capabilities, IAEA General Conference, GC(53)/RES/17, 18 September 2009

53rd IAEA General Conference, U.S. Secretary Steven Chu, Monday September 14, 2009

Remarks as Prepared for U.S. Energy Secretary Samuel Bodman International Atomic Energy Agency General Conference, September 29, 2008

Statement by Energy Secretary Spencer Abraham of the United States of America at the 47th General Conference of the International Atomic Energy Agency, 16 September 2002

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2003/69, 12 September 2003

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2003/81, 26 November 2003

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2004/21, 31 March 2004

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2004/49, 18 June 2004

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2004/79, 18 September 2004

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2004/90, 29 November 2004

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran and related Board resolutions, GOV/2005/64, 11 August 2005

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2005/77, 24 September 2005

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2006/14, 4 February 2006

Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008) and 1835 (2008) in the Islamic Republic of Iran, Board of Governors, GOV/2009/82, 27 November 2009

Comprehensive Safeguards Agreement (INFCIRC/214)